

ЧИННИКИ ВИКОРИСТАННЯ РЕСУРСНОГО ПОТЕНЦІАЛУ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ НА РАДІАЦІЙНО ЗАБРУДНЕНИХ ТЕРИТОРІЯХ

Розглянено основні чинники використання ресурсного потенціалу на радіаційно забруднених територіях. Встановили перелік внутрішніх та зовнішніх чинників, які визначають ефективність використання ресурсного потенціалу, а також оцінили ступінь впливу кожного із виявлених чинників. Досліджено процес функціонування та розвиток системної і динамічної категорії ресурсний потенціал за допомогою методологічних принципів синергетики.

Ключові слова: ресурсний потенціал, сільськогосподарське підприємство, принципи синергетики, економічний потенціал, радіаційно забруднені території.

Будь-який процес виробництва потребує залучення і використання певної кількості та певного набору ресурсів. Сільське господарство як галузь виробництва використовує достатньо широкий перелік різноманітних ресурсів, частина з яких має природне походження, а частина є продуктами інших галузей матеріального виробництва. Ліпша забезпеченість тими чи іншими видами ресурсів визначає галузеву спрямованість сільськогосподарського виробництва. У будь-якому випадку ефективність такого виробництва значно визначатиметься здатністю керівництва сільськогосподарського підприємства об'єктивно оцінити та раціонально реалізувати наявний ресурсний потенціал.

Аналіз ефективності використання наявного у підприємства ресурсного потенціалу має на меті встановлення фактичних значень цілого ряду ключових фінансово-економічних показників і порівняння їх з плановими показниками та значеннями аналогічних показників еталонного підприємства чи даного суб'єкта господарювання за минулі періоди. Однак констатація факту, що ресурсний потенціал використовувався ефективно чи неефективно, недостатня. Необхідно встановити перелік внутрішніх і зовнішніх чинників, які визначали ефективність використання ресурсного потенціалу, а також, за можливістю, спробувати оцінити ступінь впливу кожного із виявлених чинників.

Розгляд чинників ефективності використання ресурсного потенціалу підприємства знайшов відображення в роботах окремих економістів. Основними з таких чинників Т. Кібук вважає такі: склад та сучасний стан системи наявних ресурсів; ступінь відповідності ресурсного потенціалу стратегічним цілям і завданням підприємства; спроможність ресурсного потенціалу забезпечити стійкість підприємства проти впливу зовнішнього

середовища та його внутрішня гнучкість (адаптованість); організаційні та управлінські процеси на підприємстві, які спрямовані на розвиток ключових компетенцій, інтеграцію усіх видів діяльності; конкурентне середовище, особливо ключові компетенції конкурентів та їх ресурси [1]. Поділяючи позицію автора щодо важливості вказаних чинників, водночас вважаємо, що вони більше відносяться до формування умов використання ресурсного потенціалу.

Одним з ключових чинників ефективності використання наявного ресурсного потенціалу В. Березін вважає його структуру. Зміна структури, на думку ученого, в свою чергу залежить від низки чинників: розмірів підприємства; різноманітності (диверсифікованості) видів його діяльності; якості кадрового потенціалу; динамізму зовнішнього середовища; географічного розміщення підприємства; ефективності системи менеджменту; рівня технологічного забезпечення виробництва; розвитку стратегічного планування тощо [9]. Вважаємо, що вказаний перелік чинників не враховує ще ряду важливих моментів, зокрема фінансового стану суб'єкта господарювання, рівня цін на різні види ресурсів, амортизаційної політики підприємства тощо.

Для узагальненої кількісної оцінки впливу (сили та характеру) зовнішнього оточення та внутрішнього середовища на структуру потенціалу та стан підприємства В. Березін вважає за доцільне виокремлювати чинники як сприятливого, так і несприятливого впливу [2]. Подібної думки дотримується і О. Шаманська, яка пропонує проводити рейтингову оцінку ресурсів внутрішнього середовища. На її думку, узагальнена оцінка, що робиться в результаті підсумовування оцінок факторів сили підприємства

(+) і підсумкових оцінок факторів слабкості підприємства (-), а також її знак дозволяють оцінити ресурсний потенціал підприємства [3].

У кожному компоненті ресурсного потенціалу підприємства, на думку В. Прохорової, присутня нематеріальна частина, яка включає в себе технології, прийоми й методи керування, господарський механізм, традиції, корпоративну культуру тощо. В остаточному підсумку, вважає автор, саме нематеріальна сфера визначає ту частину ресурсного потенціалу підприємства, що повинна бути залучена у виробничий процес, характер комбінації окремих видів ресурсів та їх збалансованість, відповідно і рівень ефективності використання всього потенціалу [4]. Поділяючи такий підхід, водночас вважаємо за необхідне доповнити його: матеріальна частина ресурсного потенціалу також здійснює вплив на його нематеріальну частину, адже способи й умови використання ресурсів значною мірою залежать від їх кількості та якості.

На нашу думку, процес використання ресурсного потенціалу підпорядковується законам кругообігу ресурсів: результати використання ресурсного потенціалу забезпечують його відтворення для здійснення наступного виробничого циклу на простій або розширеній основі. Виходячи з цього, ресурсний потенціал маємо розглядати не тільки як системну, але й як динамічну категорію, що може здійснювати свої кількісні та якісні характеристики у процесі використання. За результатами використання, під впливом зовнішніх чинників, а також в процесі свідомого управління може змінюватися склад (структура) ресурсного потенціалу.

Разом з тим, склад ресурсного потенціалу в кожний момент визначає спосіб його використання, в першу чергу виробничу спеціалізацію сільськогосподарського підприємства. Наявна взаємна залежність і взаємна зумовленість процесів використання і відтворення ресурсного потенціалу, що проявляється в часі. Отже, для дослідження процесу функціонування та розвитку системної і динамічної категорії ресурсного потенціалу, а також для аналізу ефективності його використання та відшукування результативних методів управління ресурсним потенціалом варто скористатися методологічними принципами, що складають ядро еволюційної парадигми або парадигми синергетики.

Виходячи з методологічних принципів синергетики, розвиток складної економічної системи понад усе визначається її внутрішніми механізмами розвитку, а не зовнішнім середовищем. Отже, інструменти господарського механізму, які суттєво визначають характер

використання та відтворення ресурсного потенціалу, мають розглядатися як внутрішні елементи досліджуваної системи. Процес реалізації сільськогосподарської продукції разом з ресурсним комплексом радіаційно забрудненої території є підстави розглядати як елементи системи використання ресурсного потенціалу.

Іншим методологічним принципом синергетики є трактування розвитку системи як "поєднання і чергування процесів підтримки старого порядку, хаосу та створення нового порядку" [5, с. 76]. Це означає, що формування нових раціональних засад ресурсовикористання з необхідністю має супроводжуватися руйнуванням традиційних неефективних схем, можливо, банкрутством окремих господарств. Причому, ініціатива щодо банкрутства чи реорганізації сільськогосподарських підприємств має виходити від самих суб'єктів господарювання, у даному випадку - з причини систематичної неможливості ефективного використання наявного ресурсного потенціалу.

У цьому контексті необхідно наголосити, що процеси ліквідації чи реорганізації одних та появи нових аграрних формувань не повинні сприйматися як певна соціально-економічна проблема, що призводить до загострення ситуації у конкретному регіоні. Важливо зрозуміти, що лівова частка наявного ресурсного потенціалу (земля, трудові ресурси, виробничі споруди тощо) нікуди не зникає, вона лише чекає ефективнішого господаря. Висловлюючись категоріями політичної економії, має відновитися рівновага між рівнем розвитку продуктивних сил і виробничих відносин.

Третій методологічний принцип синергетики передбачає, що розвитку складної економічної системи притаманна невизначеність та нелінійність. Згідно з цим принципом, дослідження проблеми ефективного використання ресурсного потенціалу сільськогосподарських підприємств на радіаційно забруднених територіях має виходити з того, що погодні умови та ринкова кон'юнктура містять елемент випадковості і роблять процес використання ресурсного потенціалу слабо прогнозованим. Отже, з метою здійснення управлінського впливу з усієї сукупності чинників, що визначають ефективність використання ресурсного потенціалу, необхідно виділити суттєві, які більше детермінують указаний потенціал.

Невизначеність і нелінійність функціонування ресурсного потенціалу як системи ставить проблему обов'язкового виявлення та врахування ризиків у процесі планування та здійснення ресурсовикористання на підприємстві. Ризики, як чинники ефективності використання ресурсного потенціалу, можуть бути поділені на

природнокліматичні, екологічні, технологічні, комерційні, фінансові. Розглянемо вказані групи ризиків детальніше.

Специфіка сільськогосподарського виробництва полягає у тому, що багато технологічних процесів відбувається на відкритому повітрі за участю сил природи (сонця, вітру, дощу тощо). Як правило, вибір виробничої спеціалізації, підбір сортів рослин і порід тварин, терміни та інтенсивність технологічних операцій здійснюються з урахуванням клімату місцевості, середньостатистичних показників температури і вологості. Водночас періодично трапляються екстремальні відхилення погодних показників від норми, внаслідок чого може порушуватися технологічний процес, виникають ризики невідповідності між обсягами вкладених ресурсів і отриманих результатів.

У межах даного дослідження особливо актуальним є врахування екологічних ризиків, оскільки радіаційне забруднення території негативно відображається на якості продукції, умовах праці, вимагає застосування специфічних технологій виробництва. Крім радіаційного забруднення, до поширених у сільському господарстві екологічних ризиків можна віднести водну та вітряну ерозію земель, закислення, перезволоження, надмірне ущільнення ґрунтів, забруднення повітря промисловими викидами тощо. Наявність екологічних ризиків може погіршувати якість і продуктивність самих ресурсів, ускладнювати і зменшувати результативність процесу виробництва, призводити до зменшення ціни реалізації готової продукції.

Технологічні ризики характерні для будь-якого виробництва, у т. ч. й сільськогосподарського. До них можна віднести неправильний підбір насіння, кормів, добрив, засобів захисту рослин, ветеринарних препаратів тощо; передозування чи недостатній обсяг використання певних ресурсів; порушення термінів, послідовності чи інтенсивності окремих технологічних операцій; вихід з ладу техніки чи інших засобів праці тощо. Навіть наявність найкращих за видами і якістю ресурсів не гарантує ефективного їх використання при порушенні технологічних вимог.

Вплив комерційних ризиків для сільськогосподарського підприємства може відчуватися на етапі закупівлі зі сторони певних видів ресурсів чи на етапі продажу виробленої продукції. У першому випадку ризиком для підприємства буде підвищення цін продажу ресурсів, у другому - зниження цін реалізації продукції у порівнянні з плановим рівнем. У результаті, це може негативно вплинути на

структуру чи якість ресурсного потенціалу: зменшення обігових коштів, здорожчання ресурсів, відсутність достатнього прибутку можуть завадити підприємству сформувати повноцінний ресурсний потенціал, здійснити необхідні витрати в процесі його використання.

Відчутних втрат сільськогосподарське підприємство може зазнати і внаслідок негативної дії фінансових ризиків. До форм їх прояву передусім можна віднести зростання процентних ставок за кредитами, порушення платіжної дисципліни з боку покупців продукції, зростання податкових ставок, несприятлива зміна валютного курсу при здійсненні підприємством зовнішньоекономічних операцій тощо. Специфічною ознакою цієї групи ризиків є те, що підприємство практично ніяк не може вплинути на їх появу і в багатьох випадках навіть не може передбачити момент їх виникнення.

Четвертий методологічний принцип синергетики передбачає суттєву роль суб'єктивного чинника у визначенні напрямку розвитку системи в точці біфуркації. Під нею розуміємо випадки, коли розвиток системи чи окремих процесів у її межах може мати два і більше можливих напрямки. Вибір одного з цих напрямків якраз і здійснюється суб'єктами менеджменту різних рівнів. Відповідно, і подальша ефективність розвитку системи значною мірою залежатиме від компетентності прийнятого управлінського рішення.

У нашому випадку прийняття управлінських рішень керівниками чи менеджерами сільськогосподарських підприємств підпорядковується певним економічним, екологічним, політичним та іншим нормам. Практичне визначення ключової норми достатньо складне, а інколи - неможливе, оскільки може передбачати необхідність перебору великої кількості комбінацій вказаних норм. Існує можливість застосування емпіричних методів дослідження і виділення найбільш вагомих аттракторів, тяжіння до яких обумовлює вибір тієї чи іншої стратегії використання ресурсного потенціалу.

Практика показує, що в сільському господарстві отримання прибутку в багатьох випадках не є домінуючим чинником при прийнятті управлінських рішень, адже в Україні роками функціонують тисячі збиткових сільськогосподарських підприємств. Тому є всі підстави зробити припущення, що більшість аттракторів в системі формування стратегій ресурсовикористання знаходяться у позаекономічних сферах, принаймні за межами офіційної економіки. Серед них можна виділити прагнення зберегти робочі місця (іноді навіть неефективні), намагання забезпечити виробництво

традиційного набору сільськогосподарської продукції (зерно, молоко, м'ясо) незалежно від його ефективності, прагнення включити до складу сільськогосподарських угідь навіть непридатні чи малоприсадибні для цього землі, неприйняття або побоювання нових технологій чи видів продукції, певний диктат з боку переробних підприємств чи трейдерів тощо.

Особлива група аттракторів існує для суб'єктів господарювання, розташованих на радіаційно забруднених територіях. Більшість з них визначена діючим законодавством про особливий статус таких територій: заборона господарського використання окремих земель чи інших ресурсів, вимоги щодо доплат окремим категоріям працівників, посилений контроль якості та безпеки виробленої продукції, вимоги застосування окремих технологій тощо. З іншого боку, є можливість скористатися певними пільгами, передбаченими для тих, хто готовий займатися виробництвом в таких особливих умовах.

П'ятий методологічний принцип синергетики передбачає існування деякої оптимальної будови системи, до якої вона наближається в періоди стійкого розвитку або віддаляється в періоди хаотизації (трансформації). Для ресурсного потенціалу підприємства як системи така будова передбачає поєднання відповідного набору елементів (структури ресурсного потенціалу), прогресивних технологій використання потенціалу і виважених управлінських рішень. Критерієм оптимальності будови такої системи може слугувати наявність постійного (з року в рік) розширеного відтворення ресурсного потенціалу підприємства.

Забезпечення розширеного відтворення ресурсного потенціалу в сільському господарстві можна розглядати у різній часовій перспективі. З одного боку, інтенсивне використання наявних ресурсів, передусім земельних, без вкладання особливих коштів у їх відновлення може забезпечити суб'єкту господарювання максимально можливий рівень поточного прибутку. З іншого боку, таке використання ресурсного потенціалу може призвести до його виснаження та різкого падіння обсягів виробництва і доходів у майбутньому.

Альтернативою такому стану речей може бути поступове нарощування ресурсного потенціалу з постійним оперативним відновленням тих його елементів, які зазнали певного зношення чи втрат. Така система потребує відпрацьованого механізму постійно діючого моніторингу стану ресурсного потенціалу, його відтворювальних потенцій. Оскільки в багатьох випадках користувачі ресурсами в сільському господарстві (передусім землею і технікою) не є їх власниками,

то у створенні згаданої системи моніторингу в першу чергу мають бути зацікавлені власники ресурсів і держава як захисник суспільних інтересів.

Формування стратегічного мислення і, відповідно, прагнення приймати стратегічні рішення у сфері формування та використання ресурсного потенціалу є складним завданням. Як показує практика, в країнах з ринковою економікою більшого ефекту вдається досягти при застосуванні економічних, а не адміністративних методів. Враховуючи це, доцільне є впровадження такої системи, при якій ефективність використання ресурсного потенціалу сільськогосподарських підприємств оцінюватиметься не стільки за поточним прибутком, скільки за наявністю у суб'єкта господарювання можливостей для швидкого і якісного розвитку ресурсного потенціалу, який забезпечить вищі прибутки у майбутньому.

У цьому відношенні варто погодитися з думкою В. Сіденка про те, що для суб'єктів господарювання (як і для економіки в цілому) критерій максимізації прибутку має бути доповнений критеріями темпів і якості економічного розвитку. Цитуючи відомого німецького економіста Ф. Ліста, В. Сіденко наголошує на тому, що здатність створювати багатство набагато важливіша за саме багатство, оскільки вона не лише забезпечує володіння набутими благами та їх збільшення, але й відшкодовує втрачене [5, с. 24]. Звідси можна зробити висновок про те, що важливим стратегічним чинником ефективності використання ресурсного потенціалу сільськогосподарських підприємств є здатність цього потенціалу до самовідновлення.

Важливо встановити, від чого залежить така здатність до самовідновлення. Тут можна виділити чинники внутрішньої і зовнішньої дії. До першої групи передусім можна віднести відповідність спеціалізації підприємства природнокліматичним і технологічним умовам, ефективність менеджменту, розвиненість виробничої і соціальної інфраструктури, рівень використовуваних технологій, рівень контролю усіх стадій виробництва і реалізації продукції тощо. Зовнішніми чинниками можна вважати обсяг попиту на продукцію підприємства, дотримання паритету цін на сільськогосподарську продукцію і ресурси для її виробництва, доступ виробників до кредитних ресурсів, створення сприятливого інвестиційного клімату в країні і галузі, рівень оподаткування, рівень інформаційної підтримки товаровиробників, розвиненість ринкової інфраструктури і т. д.

Важливим чинником, який здатний впливати

на відтворювальну спроможність ресурсного потенціалу сільськогосподарських підприємств та ефективність його використання, є розвиток суміжних галузей. Адже в умовах поглиблення поділу праці суб'єкти господарювання стають дуже залежними від економічного становища тих, хто виробляє і поставляє їм ресурси, а також купує в них готову продукцію. Тому внаслідок дії ефекту мультиплікатора кризові явища в будь-якій із суміжних галузей можуть мати негативні наслідки для економічного стану сільського господарства.

З погляду формування ресурсного потенціалу, більшої уваги заслуговує стан галузей, що спеціалізуються на виробництві ресурсів для сільськогосподарського виробництва: техніки, добрив, засобів захисту рослин, ветеринарних препаратів, комбікормів тощо. Прогнозування стану в цих галузях простіше в тих випадках, якщо це вітчизняні підприємства, коли на всі суміжні галузі діють однакові макроекономічні чинники. Складніша ситуація за наявності залежності від імпортованих поставок: зміна валютних курсів, політика іноземних держав, вплив тарифного і нетарифного регулювання ЗЕД та інші ризики є додатковими факторами невизначеності при розробці стратегії ресурсного забезпечення сільськогосподарських підприємств.

Навіть високоефективне використання ресурсного потенціалу у виробничій сфері не може бути тривалим без забезпечення стабільної та економічно вигідної реалізації виробленої продукції. Лише частина отриманої сільськогосподарської продукції реалізується напряму кінцевим споживачам, більша ж частина - переробним підприємствам. Як правило, переробні підприємства розміщуються максимально наближено до сировинної бази, що дає змогу відносити їх та сільськогосподарські підприємства до сфери компетенції одних регіональних структур управління і навіть сприяти створенню на базі цих підприємств вертикально інтегрованих структур. Саме в межах таких структур переробні підприємства часто сприяють забезпеченню сільськогосподарських підприємств необхідними видами ресурсів на період виробничого циклу.

В умовах ринкової економіки для більшості суб'єктів господарювання важливого (а іноді і вирішального) значення набуває маркетингова діяльність, адже вистояти в умовах жорсткої конкуренції можна лише за наявності ефективної маркетингової стратегії. Оскільки сільськогосподарські підприємства більшу частину продукції реалізують оптовим посередникам і переробним підприємствам, то ключовим завданням їх маркетингової діяльності є відслідковування вимог до асортименту і якості

продукції, яка в конкретний момент часу користується найбільшим попитом на ринку. Знання цих вимог дасть змогу підприємству закупити саме ті ресурси, які дозволять виробити продукцію очікуваної якості та реалізувати її за вигідною ціною.

Певний вплив на ефективність використання ресурсного потенціалу підприємства мають соціальні і культурні чинники. Їх прояв, передусім, має місце у формуванні ставлення людей (і працівників підприємства, і просто місцевого населення) до праці, дотримання трудової дисципліни, до прагнення оволодіти новими професіями і технологіями, поваги до приватної власності інших осіб, уміння і бажання мобілізуватися в часи пікового навантаження у виробничій діяльності тощо. Вплив таких чинників фактично є двостороннім, адже ефективне використання ресурсного потенціалу є передумовою виділення необхідних коштів для створення і розвитку соціальної інфраструктури в регіоні діяльності підприємства: частину цих коштів виділяє сам суб'єкт господарювання, інша частина перерозподіляється у вигляді місцевих податків і зборів.

Радіаційно забруднені території, на землях яких функціонують сільськогосподарські підприємства, є складовою регіону, що відноситься до категорії депресивних. Держава, яка сама постійно відчуває нестачу бюджетних коштів, не може в достатній мірі профінансувати необхідні заходи соціально-економічного розвитку регіону, який переважно є аграрним. Тому потрібно шляхом реалізації заходів з покращення використання ресурсного потенціалу саме сільськогосподарських підприємств забезпечити зростання добробуту в регіоні.

Отже, ефективність використання ресурсного потенціалу підприємств аграрної сфери радіаційно забруднених територій залежить від цілого ряду чинників. Указані чинники можна поділити на дві групи: чинники формування ресурсного потенціалу та чинники його ефективного використання (рис. 1.).

Представлені чинники можуть бути поділені на керовані та некеровані з погляду окремого суб'єкта господарювання. Керованими будемо вважати ті чинники впливу, виникнення і сила дії яких може регулюватися самим підприємством. До цієї категорії є підстави віднести якісний склад матеріальних і трудових ресурсів, маркетингову політику підприємства, рівень організації та управління на підприємстві тощо.

Некеровані - це так звані чинники зовнішнього впливу, появу та інтенсивність яких підприємство в кращому випадку може передбачити, але впливати на них змоги не має. Такими чинниками

Рис. 1. Класифікація чинників формування і використання ресурсного потенціалу сільськогосподарських підприємств

є кон'юнктура ринків ресурсів та готової продукції, дії уряду, погодні умови і т. п. Також можна виділити частково керовані чинники: наприклад, родючість ґрунту залежить від якості конкретної земельної ділянки, але може бути поліпшена відповідними агротехнічними заходами.

дають змогу підприємству сформувати і реалізувати свій ресурсний потенціал. Це вагомий засіб впливу на економічний потенціал суб'єкта господарювання (рис. 2).

Таким чином, розглянуті в даній статті чинники

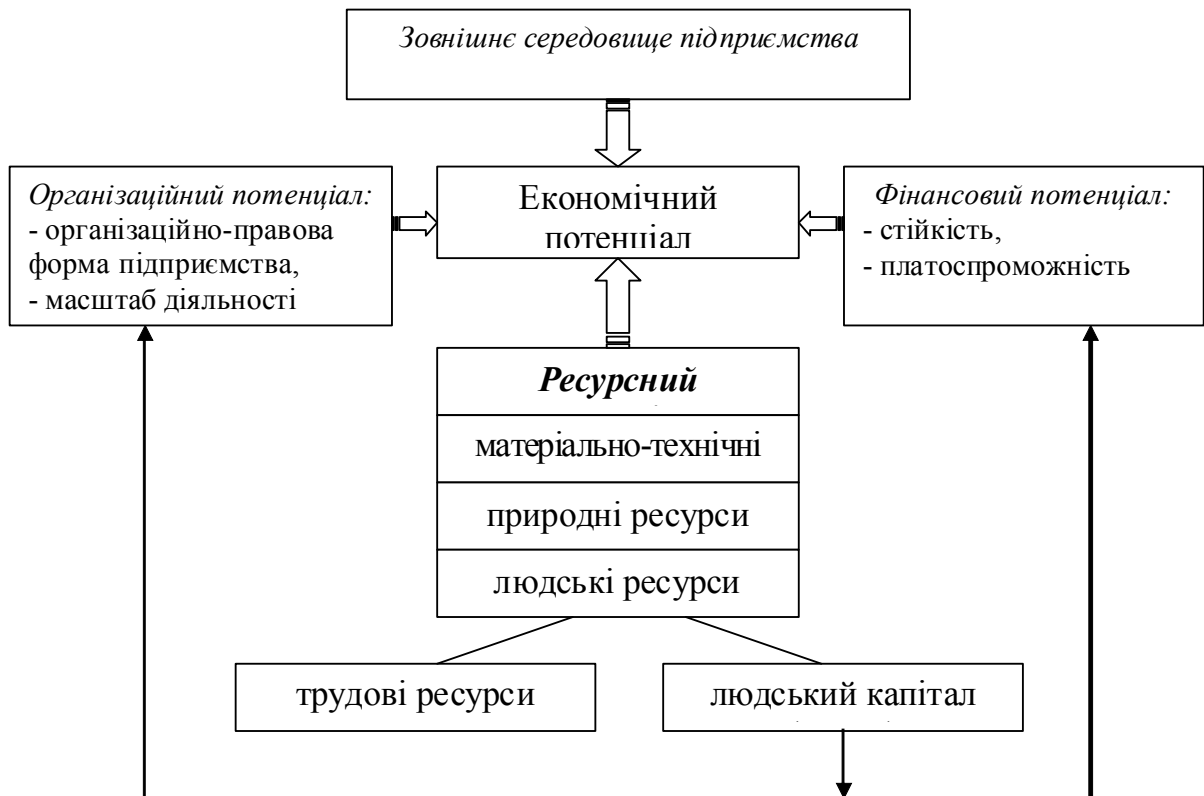

Рис. 2. Складові та чинники економічного потенціалу сільськогосподарського підприємства

Як видно з представленої схеми, економічний потенціал підприємства визначається його ресурсним, організаційним і фінансовим потенціалом, а також впливом зовнішнього середовища. Причому, є всі підстави стверджувати, що для сільськогосподарського підприємства вирішальне значення в цій схемі має саме ресурсний потенціал. Адже без його формування і використання не відбудеться сам процес виробництва, специфікою якого є тривалість більшості технологічних процесів і участь природних факторів у створенні матеріального продукту.

Вирішальний вплив ресурсного потенціалу підприємства на рівень його потенціалу економічного дозволяє стверджувати, що й чинники ресурсного потенціалу одночасно є чинниками економічного потенціалу суб'єкта господарювання. У процесі впливу цих чинників зовнішнє середовище виконує роль своєрідного каталізатора, тобто може посилювати або послаблювати дію окремих чинників чи їх сукупності. Враховуючи це, держава, місцеві органи влади, галузеві чи територіальні об'єднання та інші інституційні утворення, які виступають суб'єктами зовнішнього середовища підприємства, можуть своїми діями чи бездіяльністю суттєво впливати на процес формування та ефективність використання ресурсного потенціалу сільськогосподарських підприємств.

Перелік і ступінь впливу вищезазначених чинників можуть дещо відрізнятись, залежно від місця розташування, розміру, спеціалізації, економічного стану суб'єкта господарювання. Наявність радіаційно забруднення також є вагомим чинником ефективності використання ресурсного потенціалу для тих

сільськогосподарських підприємств, що розташовані на відповідних територіях. Зменшення негативного впливу цього чинника можливе за рахунок відповідного кількісного і якісного удосконалення інших складових ресурсного потенціалу відповідних суб'єктів господарювання.

Отже, ефективність використання ресурсного потенціалу підприємств аграрної сфери радіаційно забруднених територій залежить від цілого ряду чинників, які можна поділити на дві групи: чинники формування ресурсного потенціалу та чинники його ефективного використання. Представлені чинники можуть бути поділені на керовані, частково керовані та некеровані з погляду окремого суб'єкта господарювання.

Список літератури

1. Кібук Т.М. Стратегічний потенціал підприємства та його види // www.rusnauka.com/18_NiIN_2007/.../23135.doc/htm
2. Березін О.В. Завдання та механізми оптимізації структури потенціалу підприємства /О.В.Березін, Н.Б. Кушнір // Вісник національного університету водного господарства та природокористування: Зб. Наук. Праць. - Рівне: НУВГП, 2007. - Ч.2, вип.4. - С.20-27. - (Сер. "Економіка")
3. Шаманська О.І. Оцінка ефективності управління економічними ресурсами підприємства // <http://www.rusnauka.com>
4. Прохорова В.В. Ресурсний потенціал економічного зростання // www.nbu.gov.ua
5. Сиденко В.Р. Глобалізація - європейська інтеграція - економічне розвиток: українська модель: В 2-х т. Т. 1. Глобалізація и економічне розвиток. - К.:Фенікс, 2008 - 376 с.

Аннотация

Ольга Збродская

**ФАКТОРЫ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ РЕСУРСНОГО ПОТЕНЦИАЛА
СЕЛЬСКОХОЗЯЙСТВЕННЫХ ПРЕДПРИЯТИЙ НА РАДИАЦИОННО
ЗАГРЯЗНЕННЫХ ТЕРРИТОРИЯХ**

Рассмотрены основные факторы использования ресурсного потенциала на радиационно загрязненных территориях. Установили перечень внутренних и внешних факторов, которые определяют эффективность использования ресурсного потенциала, а также оценили степень влияния каждого из выявленных факторов. Исследован процесс функционирования и развитие системного и динамической категории ресурсный потенциал с помощью методологических принципов синергетики.

Ключевые слова: ресурсный потенциал, сельскохозяйственное предприятие, принципы синергетики, экономический потенциал, радиационно загрязненные территории.

Summary

Olga Zbrodska

**FACTORS OF USE OF THE RESOURCE POTENTIAL OF AGRICULTURAL
ENTERPRISES IN THE RADIOACTIVE POLLUTED TERRITORIES**

There are considered the basic factors of use of the resource potential of the radioactive polluted territories. Set the list of internal and external factors, which determine the effectiveness of the use of the resource potential, as well as to evaluate the influence of each of the factors identified. The process of functioning and development of system and dynamic categories of the resource potential with the help of the methodological principles of synergetics.

Key words: resource potential, the agricultural enterprise, the principles of synergetics, the economic potential, the radiation contaminated areas.